

Prof. dr. sc. Alan Uzelac
Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

NOVO UREĐENJE OBITELJSKIH SUDSKIH POSTUPAKA – GLAVNI PRAVCI REFORME OBITELJSKIH PARNIČNIH POSTUPAKA U TREĆEM OBITELJSKOM ZAKONU

1. UVOD

U lipnju 2014. donesen je novi Obiteljski zakon, sada već treći zakon s istim imenom u proteklih petnaest godina.¹ Novi Obiteljski zakon, premda po opsegu primjene nije različit od prethodna dva, donosi raznovrsne kvalitativne, pa i kvantitativne promjene. U ovom ćemo se radu usredotočiti na one dijelova Obiteljskog zakona koji uređuju razne vrste sudske postupaka, a koji su i dalje ostali integralna cjelina i poseban dio u ponešto restrukturiranoj sistematici normativnog teksta.

Na početku potrebno je dati nekoliko napomena o razvoju obiteljskog materijalnog i procesnog prava. Prvi zakon koji je od osamostaljenja Hrvatske uređivao obiteljsko pravo i postupak bio je Zakon o braku i porodičnim odnosima (ZBPO) iz 1978., koji je kao nekadašnji republički propis preuzet u hrvatsko zakonodavstvo te je uz nekoliko izmjena i dopuna važio do 1999.²

Obiteljski zakon iz 1999. jedan je od rijetkih zakonskih tekstova koji nisu imali nikakvih izmjena³, ali je zato bio kratkog vijeka, jer ga je već 2003. zamijenio drugi Obiteljski zakon. Taj je zakon uz izmjene iz 2004., 2007., i 2011. godine bio na snazi do stupanja na snagu novog Obiteljskog zakona.⁴ U međuvremenu pokrenuta

¹ Obiteljski zakon, NN 75/2014 od 20.6.2014.

² Vidi Zakon o braku i porodičnim odnosima, NN 11/1978, 27/1978, 45/1989, 59/1990, 25/1994.

³ Obiteljski zakon, NN 162/1998 (dalje: Obiteljski zakon 1999, prvi Obiteljski zakon).

⁴ Obiteljski zakon, NN 116/2003, 17/2004, 136/2004, 107/2004, 57/2011 (ZID ZPP), 61/2011, 25/2013 (ZID ZPP) – dalje: Obiteljski zakon 2003, treći Obiteljski zakon.

inicijativa za reformu obiteljskog zakonodavstva, čiji je nositelj bilo Ministarstvo socijalne politike i mlađih, rezultirala je objavom Teza za Nacrt prijedloga Obiteljskog zakona, o kojima se javna rasprava vodila u svibnju i lipnju 2013., te Nacrtom prijedloga ObZ-a koji je na javnoj raspravi bio u kolovozu i rujnu iste godine. U Saboru je nacrt zakona bio na prvom čitanju na 10. sjednici, gdje je usvojen 13. prosinca 2013. s 87 glasova za, 15 protiv i sedam suzdržanih⁵ te upućen predlagatelju radi pripreme Konačnog prijedloga Zakona. Konačni prijedlog Obiteljskog zakona usvojen je 17. travnja 2014. na 151. sjednici Vlade RH⁶, a konačno je donesen na 13. sjednici Sabora, 20. lipnja 2014., uz 79 glasova za, 15 protiv i 3 suzdržana glasa.⁷ Zakon ima kompleksne prijelazne i završne odredbe: iako načelno stupa na snagu osam dana od objave (28. lipnja), najveći njegov dio stupa na snagu 1. rujna 2014., osim odredbi o obiteljskoj medijaciji koje stupaju na snagu 1. siječnja 2015.

Kako navedena kronologija pokazuje, transformacije obiteljskog zakonodavstva odvijale su se vrlo dinamičnim tempom – u prosjeku je novi zakon koji uređuje odnose u braku i obitelji te pravne mehanizme njihove zaštite bio donošen svakih deset godina, a raznovrsne izmjene i dopune događale su se i mnogo češće. U posljednjih petnaestak godina nije bilo razdoblja dužeg od tri-četiri godine da se u zakonskom uređenju ovog područja nisu dogodile manje ili veće izmjene. Ako se zakonskim promjenama pridodaju prilagođavanja podzakonskih akata, može se kazati da su se normativne promjene u uređenju događale gotovo kontinuirano, a velika je vjerojatnost da će se tako nastaviti i dalje. Između ostaloga, i radi prilagođavanja novom zakonskom okviru, treći ObZ predviđa potrebu izmjene ili donošenja više od 15 različitih pravilnika i drugih podzakonskih akata, za što je nominalno ostavljeno razdoblje od tri mjeseca od stupanja zakona na snagu.

Treći Obiteljski zakon po nekim svojim odlikama ipak odskače od ranijih zakonskih promjena. Premda bi se moglo ustvrditi da bitnije promjene do kojih dolazi svjedoče o obuhvatnosti i temeljitosti zahvata, koji se na mnogim mjestima neće svoditi na kozmetičke dorade postojećih normi, neka će svojstva trećeg Obiteljskog zakona sama po sebi predstavljati značajan izazov, kako za teoriju, tako i za praksu.

Prvo što upada u oči jest voluminoznost promjena, kao i samog zakonskog projekta. Novi zakon tako imo 563 članka (sveukupno oko 51000 riječi), a zakon-

ski je paket distribuiran u tekstu od 335 stranica. Usaporede radi, drugi Obiteljski zakon imao je 368 članaka, ili oko 23000 riječi, iz čega proizlazi da je količinski u svome tekstu zakon narastao više negoli dvostruko u odnosu na svoje normativne prethodnike (koji su svi bili otprilike jednake dužine). Sistematika zakona također je djelomično promijenjena, a određenim dijelom i normativna terminologija.

Iako je sam zakonski paket za domaće prilike razmjerno iscrpno popraćen obrazloženjima i popratnim materijalima, on će nesumnjivo dovesti do potrebe za značajnim prilagodbama na novi zakonski okvir. Radi toga bilo bi potrebno i odgovarajuće vremensko razdoblje. Kada su se provodile slične, dijelom i manje dalekosežne reforme u Njemačkoj, prilikom donošenja zakona iz 2008. koji je uređivao nove procesne odredbe obiteljskog prava⁸, bila je ostavljena jedna godina za uvođenje novih zakonskih normi, što je u praksi izazvalo značajne kritike jer se taj rok smatrao prekratkim i nerealističnim, osobito za uvođenje potrebnih organizacijskih promjena.⁹

S druge strane, (pre)kratki rokovi za *vacatio legis* u Hrvatskoj su već postali standardnom praksom, što ponavlja i ovaj zakonski projekt. U svakom slučaju, i treći Obiteljski zakon iziskuje raznovrsne promjene organizacijskih struktura, i to ne samo u pogledu novog koncepta obiteljske medijacije koji traži odgovarajuću infrastrukturu (a dijelom i njeno daljne dorađivanje i promišljanje), nego i u odnosu na nove odredbe o zastupanju djece, kao i u odnosu na ustrojavanje odgovarajućeg organizacijskog okvira za djelovanje sudova. Izazov uspostavljanja takvih novih organizacijskih struktura u kratkim predviđenim rokovima treći je Obiteljski zakon, čini se, riješio njihovim ostavljanjem za neka druga vremena i akte, tako da će za pojedine zamišljene promjene biti potrebna dodatna normativna podloga i/ili posebni projekti te podzakonski akti. Pri tome mislim na teme kao što su uvođenje posebnih kvalificiranih zastupnika djece, osnivanje centara za obiteljsku medijaciju, organiziranje suradnje javnog i privatnog sektora u području obiteljskog savjetovanja i medijacije, ustrojavanje posebnih obiteljskih odjela u sudovima te uspostavljanje interdisciplinarnih timova i struktura u pravosudnim tijelima i centrima za socijalnu skrb koji bi pratili nove zakonske koncepte i osigurali njihovo djelatno provođenje i ostvarivanje. Upravo zbog, za hrvatske prilike također kroničnog, nedostatka u osiguranju sredstava i organizacijskih struktura koje planirane normativne promjene iziskuju, postavlja se pitanje do koje će mjere

⁵ Usp. <http://www.sabor.hr/10-sjednica-hrvatskoga-sabora01> (posljednji pristup: svibanj 2014.).

⁶ Usp. http://www.vlada.hr/hr/naslovica/sjednice_i_oluke_vlade_rh/2014/151_sjednica_vlade_republike_hrvatske (posljednji pristup: svibanj 2014.).

⁷ <http://www.sabor.hr/konacni-prijedlog-obiteljskog-zakona-drugo-citanje> (posljednji pristup: lipanj 2014.).

⁸ Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (FamFG), BGBI. I S. 2586, 2587 ff.

⁹ V. Horst-Heiner Rotax, Richter am Amtsgericht i.R., Beitrag vom 07.07.2008, Rechtsportal Familienrecht Dok-Nr. 154, Stand: Dienstag, 08. Juli 2008 (<http://www.rechtsportal.de/Familienrecht/Aktuelles/Stellungnahme-zum-FGG-Reformgesetz-Teil-1-6-Einleitung>).

ova vrlo značajna i obuhvatna promjena obiteljskog zakonodavstva zaista u praktici biti shvaćena te koliko će njen duh naći svoga mesta pri provođenju reforme u djelu. Može se samo nadati da će javne tribine i okrugli stolovi donekle umanjiti deficit te pomoći da se ovaj zakonski projekt adekvatno protumači, stavi u kontekst te potakne daljnji rad nadležnih tijela kao i daljnje istraživanje pretpostavaka i uvjeta koji su nužni da se zakonski projekt cijelovito provede u djelu.

2. REFORMA OBITELJSKOG SUDSKOG PROCESNOG PRAVA – UZROCI I POVODI

U Obiteljskom zakonu uređuje se obiteljsko materijalno pravo (brak, izvanbračna zajednica, odnosi roditelja i djece, zaštita prava i dobrobiti djeteta, posvojene, skrbništvo i uzdržavanje), ali i „postupci u vezi s obiteljskim odnosima i skrbništvom“ (čl. 1. st. 1.). Među te bi se postupke moglo ubrojiti i obvezno savjetovanje i obiteljsku medijaciju, iako se te dvije kategorije u zakonu posebno navode. Svi postupci uređeni obiteljskim zakonom definiraju područje obiteljskog procesnog prava, a tom bi se području u širem smislu trebale pribrojiti i norme koje uređuju specifičnosti tih postupaka te organizacijske forme za njihovo provođenje sadržane u drugim zakonima i podzakonskim aktima – ZPP-u, OZ-u, ZM-u, Zakonu o sudovima, Zakonu o mirenju, Zakonu o socijalnoj skrbi itd.

Obiteljsko procesno pravo može se podijeliti po tipologiji postupaka u tri cjeline – obiteljsko sudske procesne pravne, obiteljsko upravno procesne pravne te postupke pred nedržavnim tijelima, tj. obiteljsko savjetovanje i medijaciju kad je ne provode ni tijela upravne, ni tijela sudske vlasti. Najveća i najznačajnija cjelina jest ona koja se odnosi na postupanje sudova (obiteljsko sudske procesne pravne), a ona se dalje može podijeliti na posebno uređenje obiteljskih parničnih postupaka, obiteljske izvanparnične postupke te privremene mjere osiguranja i ovruhu u vezi pojedinih pitanja uređenih obiteljskim zakonodavstvom.

Obiteljski parnični sporovi definirani su kao posebni postupci u bračnim sporovima, paternitetskim i maternitetskim sporovima te sporovima o uzdržavanju, roditeljskoj skrbi i osobnim odnosima s djetetom.¹⁰ U trećem Obiteljskom zakonu materija obiteljskih parničnih postupaka nije doživjela velike preinake u svojoj sistematici, no sadržajno i terminološki došlo je do važnih promjena od kojih će se neke naznačiti kasnije. Izvanparnični postupci u ObZ-u doživjeli su još veće promjene, tako da od raznovrsnih predmeta za koje je izričito propisana sudska izvanparnična nadležnost sada u zakonu postoji 11 izrijekom navedenih kategorija izvanparničnih stvari:

¹⁰ V. čl. 368. ObZ 2014 (dalje: ObZ).

1. davanje dopuštenja za sklapanje braka,
2. sporazumno razvod braka,
3. odobravanje plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi,
4. odobravanje sporazuma o uzdržavanju,
5. pojednostavljenje određivanje uzdržavanja,
6. postupci radi ostvarivanja roditeljske skrbi i osobnih odnosa s djetetom,
7. određivanje mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta,
8. postupci radi zaštite obiteljskog doma,
9. postupak nadomještanja pristanka za posvojenje djeteta,
10. postupak lišenja i vraćanja poslovne sposobnosti,
11. donošenje rješenja o zdravlju štićenika.¹¹

U ObZ-u posebno su sistematizirani i postupci obiteljskog ovršnog i asekuracijskog prava. Posebno su uređene privremene mjere kojima se odlučuje o stovanju i prebivalištu djeteta, održavanju osobnih odnosa s djetetom te uzdržavanju, kao i ovrha radi predaje djeteta. Od postupaka relevantnih za ovaj rad treba posebno navesti i nove odredbe o obveznom savjetovanju i obiteljskoj medijaciji.

Kao što ovaj opći pregled pokazuje, sama arhitektura Obiteljskog zakona задржала je kontinuitet u načinu reguliranja. Naime, iako se u nekim strateškim dokumentima i ekspertizama pokušalo problematizirati način uređivanja obiteljskog materijalnog i procesnog prava, te savjetovalo¹² da se razmotri mogućnost da se obiteljsko materijalno pravo i obiteljsko procesno pravo zasebno urede, npr. donošenjem posebnog zakona o obiteljskom sudske postupku¹³, na kraju i treći Obiteljski zakon predstavlja svojevrstan „omnibus“ propis, u kojem se nalaze i procesne i materijalne odredbe. Takva kompozitna struktura zacijelo je utjecala i na voluminoznost propisa, pa se već u određenim pravnim krugovima ovaj akt počelo kolokvijalno nazivati zbog njegovog volumena „obiteljskim zakonom“.

Istina, pojedine procesne teme, kao što je uređenje izvanparničnog postupka, bile su uvjetovane okolnošću nepostojanja jedinstvenog propisa koji uređuje tu vrstu sudske postupka, zbog čega je obiteljski zakon privremeno preuzeo i ulogu supsidijarnog izvora koji općenito uređuje izvanparničnu proceduru. Kako je u tijeku rad na zakonu o izvanparničnom postupku, postoji mogućnost da se u dogledno vrijeme određeni dijelovi obiteljskog zakona prebace ili derogiraju donošenjem takvog zakona. U tom slučaju, moglo bi se reaktualizirati i pitanje o tome ne bi li, npr. u kontekstu nastavka reforme parničnog prava, u nekim

¹¹ Vidi čl. 433. ObZ.

¹² Usp. prijedlog radne skupine iz 2009. o kojemu izvještava i tekst Konačnog prijedloga ObZ-a.

¹³ Usp. Konačni prijedlog, str. 169.

od idućih promjena ZPP-a (ili u novom Zakona o parničnom postupku) trebalo pojedine odredbe koje uređuju obiteljske parnične postupke prebaciti ili reformulirati u posebnu glavu ZPP-a, po uzoru na način na koji su u ZPP-u sadržane druge glave o posebnim parničnim postupcima (npr. u posjedovnim, radnim ili trgovačkim sporovima). Možda je vrijeme da se prisjeti da je izdvajanje posebnih parničnih procedura u obiteljskim sporovima iz ZPP-a, te njihovo unošenje u ZBPO, u nekadašnjem jugoslavenskom pravu nastupilo relativno kasno, tek 1978. godine, i to prije svega zbog nove podjele nadležnosti prema jugoslavenskom federalnom uređenju za 1976. prema kojoj je opće uređenje građanskog parničnog postupka bile u federalnoj, a uređenje postupka u bračnim i obiteljskim stvarima u republičkoj nadležnosti.

Pitanje o tome gdje i kako regulirati obiteljske sudske postupke može se na prvi pogled činiti tehničkim pitanjem. Moglo bi se tvrditi da je samo pitanje oportunite hoće li se posebni obiteljski sudske postupci urediti unutar ‘općih’ procesnih zakona, u posebnom aktu koji uređuje obiteljsko procesno pravo, ili unutar obiteljskog zakona kao jedinstvenog materijalno-procesnog akta (za što sve postoje povijesni i komparativni primjeri). Međutim, kao što se može pokazati bližom analizom procesnih odredbi ranijeg obiteljskog zakonodavstva, odvajanje obiteljskih procedura iz procesnih zakona imalo je dosta značajne implikacije na njihovu (ne)usklađenost s općim procesnim zakonima i tendencijama njihovih reformi. Zbog nedostataka nomotehničkog procesa pri reformi pojedinih područja, rijetko se koordinirala i cijelovito promišljala konzistentna koncepcija koja bi istodobno uzimala u obzir i mijenjala jednim paketom više mjerodavnih zakona (npr. ZPP i ObZ). Neke iznimke samo potvrđuju ovo pravilo, npr. okolnost da je ObZ dva puta bio mijenjan izmjenama i dopunama ZPP-a, jednom ubacujući, a drugi puta brišući odredbu čl. 266.a ObZ-a o zabrani dvostrukog ukidanja u obiteljskim parnicama.

Do određene mjere, čini se da su i način i mjesto reguliranja obiteljskih sudske postupaka imali i svoje implikacije na cijelokupno stanje teorije i prakse obiteljskog procesa. Legitimno je postaviti pitanje o tome je li obiteljsko sudske procesopravo marginalizirana i zapuštena pravna disciplina. S time u vezi, želio bih upozoriti na svojevrsni paradoks u pogledu odnosa između znanstvenog i obrazovnog bavljenja specifičnim temama obiteljskih sudske postupaka, i stanja u kojem se nalazi praksa obiteljskog sudovanja u bračnim i obiteljskim sporovima. Naime, čini se da se tradicija kvalitetnih znanstvenih radova o obiteljskom procesnom pravu do danas nalazila u raskoraku, ili čak jasnom kontrastu, prema duboko nefunkcionalnom i nedjelotvornom praktičnom ostvarenju pravne zaštite u nizu bračnih i obiteljskih stvari. Kao primjer može se izdvojiti kontinuirani

znanstveni interes procesualista za teme obiteljskog procesa (v. djela Zuglie, Trive, Belajca, Dike i S. Aras), od kojih je više njih (npr. Triva, Belajec, Aras) svoje doktorske disertacije posvetilo upravo temama obiteljskog procesa.¹⁴ Uz to, od uvođenja bolonjskog studija, na Pravnom fakultetu u Zagrebu posebno se u okviru poslijediplomskog doktorskog i specijalističkog studija iz građanskog prava održava i nastava iz kolegija Obiteljsko sudske procesno pravo, a odnedavno se posebno na poslijediplomskom studiju iscrpno izučava i obiteljska medijacija.

Međutim, usprkos značajnom teorijskom interesu, upravo su stručna i teorijska istraživanja pokazala da je stanje prakse obiteljskog sudovanja dijelom vrlo različito od proklamiranih normativnih idealja, a da dijelom i samo obiteljsko procesno zakonodavstvo pati od pogrešnih predodžbi i nedorađenih zakonskih koncepata.

Naveo bih šest primjera praktičnih i teorijskih dimenzija procesnih disfunktionalnosti. Izbor pitanja je dakako subjektivan, no nadam se da pokriva barem najznačajnije probleme. Kao što će se pokazati, neki od njih jesu, a neki nisu zahvaćeni novim zakonskim promjenama.

Prvi, vrlo zoran primjer raskoraka zakonskih deklaracija i njihove praktične provedbe odnosi se na **odredbe o trajanju postupaka u obiteljskim sudske postupcima**, koje su se tako marginalno mijenjale (a u bitnome ostajale iste) od ZBPO-a iz 1978. do današnjih dana. Tako je npr. u kontinuitetu i usprkos deseci-ma zakonskih reformi preživjela odredba prema kojoj se u posebnim parničnim, izvanparničnim, ovršnim i asekuracijskim stvarima iz bračnih i obiteljskih odnosa prvo ročište mora održati u roku od petnaest dana od dana kada su tužba ili prijedlog primljeni u sudu, kao i odredba da se o žalbi protiv odluka u takvim slučajevima mora odlučiti u roku od trideset dana od dana primjeka žalbe.¹⁵ Istodobno, pokazuje se da je, jednakom tako u kontinuitetu od početka devedesetih godina do danas i jedna i druga norma bila praktički ignorirana. Sva raspoloživa empirijska istraživanja (koja se, uzgred rečeno, do danas sustavno ne provode) ukazuju da je

¹⁴ Navodimo samo neke od takvih radova: Zuglia, Izvanparnični postupci u statusnim odnosima (1954); Zuglia, Parnice radi utvrđivanja i osporavanja očinstva (1954); Zuglia, Nepostojeći brak i njegove pravne posljedice (1955); Triva, Osnovni problemi postupka u bračnim sporovima (diss.); Triva, Izvanredni pravni lijekovi u bračnim sporovima (1956); Triva, Sporazumno traženje razvoda braka (1957); Triva, Troškovi postupka u bračnim sporovima (1957); Triva, Pravna priroda presuda u bračnim sporovima (1958); Triva, Pokušaj mirenja u bračnom sporu (1959); Triva, Sudjelovanje javnog tužioca u bračnim sporovima (1959). Belajec, Suradnja suda i organa starateljstva u posebnim građanskim sudske postupcima o bračnim i porodičnim stvarima (1985); Belajec, Komentar obiteljskog zakona (1999); Dika, Sudsko izvršenje i osiguranje u bračnim i porodičnim stvarima (1982); Dika, Prorogacija nadležnosti i priznjanje odluka stranog suda u bračnim i porodičnim stvarima (1986); Aras, Postupci u sporovima o uzdržavanju djece (2012.- diss.).

¹⁵ Vidi čl. 265/266. ObZ 2003 te čl. 269/270 ObZ 1999.

ne maksimalno, već prosječno vrijeme koje je potrebno od pokretanja postupka do održavanje prvog ročišta ne petnaest, već oko 100 dana, pa i više, a da postupanje po žalbi može potrajati, slično kao i u drugim predmetima, više od godinu dana.¹⁶

Iako bi se iz ovakvih podataka moglo zaključiti da postoje ili neprikladnost u reguliranju, ili nedovoljne organizacijske i logističke mjere za provedbu načelno dobre norme, ništa se nije promjenilo do danas. Tako i novi ObZ ne predviđa bitnije izmjene u tom pogledu, pa tako i dalje sadrži, doduše ograničeno na postupke u kojima se odlučuje o osobnim pravima djeteta, jednake rokove za održavanje prvog ročišta (petnaest dana, - vrijedi i za odlučivanje, ako se odluka donosi bez održavanja ročišta), te za odluke drugostupanjskog suda (30 dana). Nova je samo obveza da se, u slučaju prekoračenja roka, o tome izvijesti predsjednika suda, što teško može dati nade da će se stanje bitno popraviti.¹⁷

Drugi slučaj nefunkcionalnosti odredbi obiteljskog procesnog prava sastoji se u obvezi aktivnog sudjelovanja centara za socijalnu skrb u postupku, te u obvezi da se u svakom slučaju u postupku u kojem se radi o njegovim pravima aktivno ispituje volja djeteta. Kako pokazuju provedena terenska ispitivanja, praksa se gotovo dijametralno razlikuje od zakonskog koncepta. Obavlještavanje centara za socijalnu skrb nerijetko se svodi na mehaničko dostavljanje pismena bez ikakve aktivne reakcije, a odredbe o ispitivanju volje djeteta sistematski se zaobilaze.

Treći primjer nedjelotvornosti mogu biti dosadašnje **odredbe o mirenju (kasnije: posredovanju) u bračnim sporovima**. Usprkos pojedinim laviranjima i pokušaju promjene svrhe instituta, od osamdesetih godina prošlog stoljeća našavamo prevladavalo je shvaćanje da je glavni cilj mirenja (posredovanja) pomirenje bračnih drugova i spašavanje braka. Međutim, ispitivanjem podataka o uspjehu postupka posredovanja, pokazuje se da je broj predmeta u kojima je mirenje ili posredovanje dovelo do odustajanja od namjere jednog ili oba supružnika da razvedu svoj brak statistički zanemariv, tako da se može reći da „spašenih brakova“ i „pomirenja“ u praksi gotovo da i nije bilo.

I u pogledu promjena u procesnoj ulozi centara za socijalnu skrb, kao i u pogledu svrhe i koncepta obiteljske medijacije, novi zakonski projekt donosi značajne promjene, o kojima će biti riječ kasnije.

Treći Obiteljski zakon pokušao je dati odgovor i u pogledu nekih deficijentnosti i nekonzistentnosti koje su proizlazile iz samog zakonskog uređenja, npr.

¹⁶ Uspoređi rezultate istraživanja utemeljenog na studiji 1400 predmeta u sklopu USAID projekta koji je na zagrebačkom Općinskom sudu provodio National Center for State Courts (NCSC). Prema tom istraživanju, od primitka tužbe u sudu do rješenja o zakazivanju ročišta u obiteljskim stvarima prosječno je proteklo 37 dana, a dalnjih 71 dana trebalo je da se ročište i održi. V. NCSC, *Functional Specifications Report for Computerization in Zagreb Municipal Court*, Zagreb, September 2001, p. 14.

¹⁷ Usp. čl. 347. ObZ.

u pogledu **statusa sporazumnih zahtjeva za razvod braka**, kao i statusa djeteta u pojedinim postupcima u kojima se odlučuje o njegovim pravima (npr. pravu na uzdržavanje). Od sedamdesetih godina prošlog stoljeća, u nekadašnjem jugoslavenskom (i kasnijem hrvatskom) pravu bila se etablirala koncepcija sporazumnog zahtjeva za razvodom braka kao specifičnog parničnog postupka, a sam sporazumno zahtjev postao je time jedini akt kojim se odstupa od pravila da se parnični postupak pokreće tužbom. Ovakva koncepcija, koja odudara od fundamentalnih predodžbi i definicija parničnog postupka kao postupka u kojem, barem načelno i na početku postupka, postoje različiti interesi i spor sudionika, u ranijoj se procesnoj literaturi branila upućivanjem na pojačanu razinu inkvizitornosti u postupku te obvezom suda da i kod sporazumnog zahtjeva ispituje je li zahtjev za razvodom braka opravdan ili ne. Kako je, međutim, materijalnopravno odavno prestala obveza da se ispituje osnovanost zahtjeva i narav poremećenosti odnosa bračnih drugova kod sporazumnih zahtjeva za razvodom, „parnični“ sporazumno razvod ostao je kao jedinstvena procesna anomalija u zakonima samo silom inercije. Tek je sada, u trećem Obiteljskom zakonu, sporazumno razvod opravданo prebačen među izvanparnične postupke, uz uvjet da su se supružnici sporazumjeli o djeci i sastavili plan roditeljske skrbi.¹⁸

Slično ispravljanje dugogodišnjih uvriježenih konceptualnih propusta bilo je potrebno i u odnosu na **asimetrični položaj djeteta u postupcima u kojima se odlučuje o njegovom uzdržavanju** te roditeljskoj skrbi i odnosima s roditeljima. Naime, ako se o tim pitanjima odlučivalo adhezijski, u parničnom postupku povodom bračnog spora, dijete uopće nije imalo položaj stanke, već su status stranke u pravilu imali samo njegovi roditelji. S druge strane, u posebnim postupcima u kojima se o ovim pitanjima odlučivalo kao o glavnoj stvari, dijete je bilo procesno subjektivirano – imalo je status stranke. Novi ObZ predviđa, sasvim ispravno, da dijete (kao, uostalom, i svaki drugi procesni sudionik) mora imati status stranke ako se u postupku odlučuje o njegovim pravima i interesima.¹⁹

Posebno pitanje funkcionalnosti dosadašnjeg procesnog režima u obiteljskim stvarima ticalo se politike pravnih lijekova, osobito **dopustivosti i učinaka pravnih lijekova namijenjenih osiguranju jedinstvene primjene prava**. U pogledu prava na obraćanje Vrhovnom sudu, pravo je do sada osciliralo između Scile i Haribde, s jedne strane otvarajući pristup sudu, ali negirajući pravne učinke pravomoćnim odlukama o razvodu braka, s druge strane zatvarajući mogućnost „ne-moćnih pravomoćnih odluka“, ali i svakog pristupa najvišem sudu koji bi trebao ujednačiti primjenu prava na nacionalnoj razini.

¹⁸ V. odredbe o sporazumnom razvodu braka, čl. 453. do 460. ObZ.

¹⁹ Usp. čl. 358. ObZ.

Kao brana feudalizaciji bračnog i obiteljskog prava potencijalno je trebala služiti od svojeg uvođenja i tzv. izvanredna revizija – revizija koja se ulaže specifično radi osiguranja jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih pred zakonom. No, kako se pokazuje ispitivanjem sudske prakse, ni s izvanrednom revizijom nije bilo puno uspjeha u obiteljskim sporovima. Osim okolnosti da se velik broj izvanrednih revizija odbacuje zbog propusta podnositelja, koji često u izvanrednoj reviziji samo ponavljaju iste razloge koje su iznijeli u žalbi, u ponekim se slučajevima odbačaj revizije može pripisati i nevoljnosti najviše pravosudne institucije da se prihvati harmonizacije praksi u obiteljskim stvarima. Kao primjer može poslužiti relativno nedavna odluka Vrhovnog suda, u kojoj je sud, odlučivao o zahtjevu da se protumače odredbe o redovitom i urednom ispunjavanju studentskih obveza kao uvjetu za uzdržavanje nakon punoljetnosti. U tom se slučaju radilo o bratu i sestri koji su zajedno studirali, a u čijem je slučaju Županijski sud, odlučujući u istom vijeću, donio dvije odluke koje su počivale na sadržajno različitom tumačenju tog propisa. Vrhovni je sud odbacio reviziju sa sljedećim obrazloženjem:

Međutim, sve i kada bi se uzelo da pitanje koje se navodi u reviziji ima značaj određeno postavljenog pravnog pitanja, revizija još uvijek nije dopuštena glede izlaganja razloga za dopuštenost izvanredne revizije. Naime, odredba čl. 382. st. 2. toč. 1. ZPP pretpostavlja postojanje različite sudske prakse barem na dva ili više drugostupanjskih sudova, a u ovom slučaju sam revident tvrdi da je riječ o različitoj praksi na istom drugostupanjskom sudu – Županijskom sudu u Zagrebu (čak štoviše, unutar istog vijeća tog suda). Samim time otpada i predmijeva o važnosti postavljenog pitanja za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnost svih u njegovoj primjeni. Uzgred, u svezi s tim valja napomenuti da se problem neujednačenosti sudske prakse na razini istog drugostupanjskog suda, u smislu čl. 35/1. Zakona o sudovima, ima rješavati na odjelskoj sjednici tog suda i na taj način ostvariti jedinstvenu primjenu prava.²⁰

Takvo obrazloženje u očitom je raskoraku s namjenom izvanredne revizije kao instrumenta za ujednačavanje sudske prakse, koja postoji i u slučaju da isti sud arbitrarno mijenja svoje stavove o istim pravnim pitanjima. Upućivanje na mogućnost održavanja odjelske sjednice jednak je neumjesna u ovom kontekstu. Zakonske promjene s obzirom na ovakve predmete ne mogu mnogo pomoći, no mogu pokušati raščistiti stanje stvari. To se na žalost nije dogodilo: reverzibilnost u domeni primjene ObZ-a regulirana je kompleksno i ne sasvim transparentno. Što se tiče bračnih sporova, protiv drugostupanjskih presuda nije dopuštena revizija.²¹ U paternitskim i maternitskim sporovima dopuštena je redovna revi-

²⁰ Vidi odluku VSRH u predmetu Rev-788/12.

²¹ Čl. 373. ObZ.

zija²², a protiv odluka o tome s kojim će roditeljem dijete stanovati, o roditeljskoj skrbi, o ostvarivanju osobnih odnosa i o uzdržavanju djeteta dopuštena je samo izvanredna revizija.²³ U posebnim izvanparničnim postupcima u načelu je dopuštena revizija (za vjerovati je: izvanredna) samo po dopuštenju drugostupanjskog suda.²⁴ Šarolikost ovakvog uređenja zasigurno neće pogodovati pravnoj sigurnosti, a tek predstoji formiranje uvida o njegovoj funkcionalnosti.

3. ZAJEDNIČKI ELEMENTI I TEMELJNA POLAZIŠTA REFORMIRANIH PROCESNIH PROPISA

Iz dosadašnjeg se izlaganja može zaključiti barem jedno: da je za obuhvatnu reformu obiteljskog sudskog procesnog prava bilo (i još uvijek ima) dovoljnih i nužnih razloga. Za godinu-dvije pokazat će se jesu li reforme dostatno i adekvatno provedene te jesu li postigle željeni učinak. No, najbolje će se uspjeh moći mjeriti autonomnim mjerilima – uspoređujući učinke propisa s vlastitim deklariranim ambicijama i polazištima. K tome, zbog množine mijenjanih odredbi, prijeti opasnost od toga da se oni koji zakon budu trebali primjenjivati izgube u tome mnoštvu – da od pojedinih stabala ne budu u stanju sagledati šumu. Zato bih u ovom posljednjem dijelu predstavio sažetak onih točaka koje su u konačnom prijedlogu zakona izdvojene kao najvažnije polazne osnove, a potom i naglasio ono što smatram najvećim dostignućima i jedinstvenom zajedničkom crtom koja povezuje mnogobrojne individualne intervencije u dosadašnja zakonska rješenja.

Najprije o istaknutim polaznim osnovama. U popratnim materijalima uz zakonski prijedlog koristile su se standardne, pomalo eklektične metode obrazlaganja razloga za zakonske promjene. Međutim, ako iz raznovrsnih točaka i objašnjenja izdvojimo ono što je bitno i zajedničko, možemo uočiti tri glavne grupe argumenata koje zajedno čine polazne osnove reforme:

1. Potreba da se poveća razina zaštite djece i osoba pod skrbništvom
2. Usklađivanje s međunarodnim dokumentima i standardima
3. Djelotvornija procesna zaštita prava svih stranaka (a osobito djece).

U pogledu zaštite djece i osoba pod skrbništvom, namjera reforme bila je usmjerena u tri pravca, da se djetetu osigura mogućnost da u postupku izrazi svoje mišljenje, da se osigura pravni i procesni subjektivitet djeteta te da se poboljša položaj odraslih osoba pod skrbništvom.²⁵ Na tu potrebu upućivao je i razvoj

²² Čl. 392. ObZ.

²³ Čl. 422. ObZ.

²⁴ Čl. 447. ObZ.

²⁵ Usp. Obrazloženje Prijedloga ObZ, ad II. te Teze za Nacrt prijedloga Obiteljskog zakona, pod VI.

na međunarodnom i komparativnom planu – potreba usklađivanja s Europskom konvencijom o ostvarivanju prava djeteta, Konvencijom UN o pravima osoba s invaliditetom te Haške konvencije o međunarodnoj otmici djece, kao i preporuke donesene u sklopu rada tijela Vijeća Europe. Putokaz u tome pravcu daju i odluke Europskog suda za ljudska prava u raznim predmetima povodom povreda čl. 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, osobito odluke koje se tiču ostvarivanja roditeljske skrbi, susreta i druženja s djetetom, lišenja poslovne sposobnosti i posvojenja.²⁶ No, najvažnijim bi se mogao pokazati treći razlog – osiguranje djelotvornije procesne zaštite prava svih stranaka. U obrazloženju zakonskog prijedloga navodi se da su temeljna struktura i načela obiteljskog sudske postupka u bitnome neizmijenjena od ZBPO iz 1978., te da je takvo uređenje sudske postupaka u dosadašnjem Obiteljskom zakonu zastarjelo, konfuzno i nesistematično, zbog čega praksa pokazuje da obiteljski sudske postupci predugo traju, a da je suradnja suda i centra za socijalnu skrb nezadovoljavajuća.²⁷ Sve to dovodi i do porasta broja slučajeva manipulacije djetetom od strane roditelja, kao i do zlouporabe prava na susrete i druženja.²⁸ Mnogi su noviteti u Obz-u tentativno usmjereni na promjene koje bi trebale doprinijeti upravo djelotvornijoj procesnoj zaštiti. O pojedinim promjenama konkretnije i iscrpnije govorit će se u drugim izlaganjima i tekstovima, a generalna provjera jesu li ova temeljna polazišta reformiranih procesnih propisa urodila i uređenjem koje će ostvariti ono što se namjeralo tek predstoji.

4. ZAKLJUČAK: ŠTO OBJEDINUJE SVE PROMJENE U TREĆEM OBTELJSKOM ZAKONU

Ima li u velikoj reformi obiteljskog prava i postupka (i preneseno i bukvalno) nekih elemenata koje bismo mogli izvući kao glavne tendencije promjena – kao zajednička načela koja obilježavaju velik dio, ili čak većinu, najavljenih zakonskih izmjena?

Čini mi se da ima, a istodobno mislim da je upravo neobično važno da te zajedničke osnove ili zajednički nazivnik trećeg ObZ pokušamo pronaći i utvrditi. Naime, kao i kod svake obuhvatne (a možda i preobuhvatne) intervencije u

²⁶ Usp. Karadžić protiv Hrvatske, br. 35030/04, presuda od 15. 12. 2005., X protiv Hrvatske, br. 11223/04, presuda od 17. 7. 2008., Gluhaković protiv Hrvatske, br. 21188/09, presuda od 12.04.2011., Krušković protiv Hrvatske, br. 46185/08, presuda od 21. 6. 2011., X.Y. protiv Hrvatske, 5193/09, presuda od 3.11.2011., Đorđević protiv Hrvatske, br. 41526/10, presuda od 24. 7. 2012. i A.K. i L. protiv Hrvatske, 37956/11, presuda od 8. 1. 2013. V. Obrazloženje, str. 5.

²⁷ Obrazloženje, pod 1.5.

²⁸ Ibid., 1.3.

fundamentalne zakonske propise, velika je vjerojatnost nesporazuma i nerazumjevanja. K tome, u ovakvoj količini zakonskih normi, proizvedenih zasigurno pod pritiskom vremena i ne uvijek naklonjenih vanjskih čimbenika, ponekad i u atmosferi kontroverzi i nepovjerenja, neminovno će se naći mnoge dvomislenosti, nedorečenosti, pa i greške. Da bi se sve to prevladalo, potrebna je vodeća ideja ili misija koja bi služila kao putokaz u interpretaciji.

Ono što povezuje nekoliko važnih novina u području obiteljskoga parničnog, izvanparničnog i ekstrajudicijelnog prava je prije svega odlučan korak prema afirmaciji stranačke autonomije, ali i povećane odgovornosti u postupku u bračnim i obiteljskim stvarima. Osnovna motivacija prebacivanja sporazumnih razvoda braka iz parnične u izvanparničnu proceduru nije samo u usklađivanju sa standardnim procesnim postulatima i načelima, nego i u tome da se napusti prekomjerna oficijelost i inkvizitorstvo u bračnim sporovima. Međutim, pravo na sporazumni razvod braka u manje formalnom postupku, uz fleksibilnija pravila, nije samo triumf stranačke dispozicije. Na drugoj strani, kako u kontekstu bračnih sporova, tako i općenito, postulirana je obveza roditelja da se, gdjegod je to moguće, pokušaju sporazumjeti o bitnim pitanjima za njihov odnos i odnos sa zajedničkom djecom, što bi trebao biti predmet plana roditeljske skrbi kao temeljnog dokumenta kojim se uređuju ovi odnosi. Heteronomna odluka, tj. izvanjsko nametanje i propisivanje načina na koji će djeca i njihovi roditelji ostvarivati svoja prava, bilo u kontekstu bračne i obiteljske zajednice, bilo nakon njenog prestanka, trebala bi prema pristupu novog obiteljskog prava postati iznimka, a ne biti kao do sada pravilo. Na istom je tragu niz mjera koje ohrabruju i potiču informirani sporazum svih sudionika, u prvom redu kroz propise o obvezatnom savjetovanju i obiteljskoj medijaciji, a što bi sve trebalo služiti tome da se u najvećem broju slučajeva (za nadati se: najmanje devet od deset) odnosi sudionika obiteljskih odnosa i teškim i zahtjevnim situacijama uređuju sporazumno, autonomno, uz aktivnu pomoć i diskretan nadzor suda. U istome pravcu ide i proširenje prava na zaključivanje sudske nagodbe, a što je sada u stvarima uzdržavanja uvijek moguće.²⁹ Istina, stranačka je dispozicija u statusnim stvarima te pitanjima koja se odnose na roditeljsku skrb i osobne odnose i dalje načelno isključena, no može se očekivati da će i to u budućnosti biti preispitano te ublaženo.

Na tragu ove ideje je i druga velika promjena koja je ujedno i pretpostavka za nju. Jednako kao što se, u odnosu na dosadašnju visoko oficijelnu i inkvizitornu strukturu postupka, stranke generalno pasiviziralo i do određene mjere pretvaralo u objekt postupka, tako se uslijed ublažavanja oficijelnosti pojavljuje i potreba

²⁹ V. čl. 349. st. 5. ObZ.

za djelotvornijim procesnim subjektiviranjem osoba sa smanjenom mogućnošću da se brinu za svoja prava – djece i osoba pod skrbništvom. Već navedena ideja da se djetetu mora omogućiti status stranke u svim postupcima u kojima se odlučuje o njegovim pravima je jedan dio takvog subjektiviranja. No, bez adekvatnog prava na izražavanje mišljenja i procesno relevantne volje te zasebnog i primjereno zastupanja u postupku to subjektiviranje nije potpuno. Stoga je i posebna pozornost u ovoj reformi posvećena odredbama o posebnom zastupniku prava djeteta i osoba pod skrbništvom, ali i redefiniranju njihove vlastite procesne sposobnosti. I ovdje su učinjeni značajni koraci naprijed, posebno u odnosu na institut oduzimanja poslovne sposobnosti, kod kojeg je načelno napuštena mogućnost potpunog oduzimanja poslovne sposobnosti – čime se nastoji na najblaži mogući način ograničiti djelovanje i potaknuti samostalno izražavanje volje čak i u odnosu na one najranjivije.

Naravno, sve ove tendencije i trendovi imaju i svoje granice, koje nekada proizlaze iz prirode stvari, nekada iz nadovezivanja na ranije prakse, a nekada iz nespremnosti da se učini ono što bi možda objektivno trebalo učiniti. Poneki ustupci i redukcije učinjeni su i u konačnom prijedlogu, npr. odustajanjem od pokušaja da se sa stvarnošću, danim procesnim pravima i zahtjevima vremena usklade prava na pravila o poslovnoj sposobnosti djece. Slične se nedorečenosti u reformskim potezima mogu dijagnosticirati i u nevoljnosti da se za zastupanje djece osiguraju istinski profesionalni i kvalificirani zastupnici (što bi u pravilu trebali biti odvjetnici), kao i u nedovoljnoj promišljenosti organizacijskih struktura u kojima bi se trebala provoditi obiteljska medijacija. Za nadati se je da će se s vremenom i za ta pitanja naći odgovarajući odgovori. Pod tom pretpostavkom, nadamo se da će za narednih desetak godina o ovoj reformi obiteljskog procesnog prava moći kazati isto ono što je Immanuel Kant pred točno 230 godina kazao za prosvjetiteljstvo (prosvjećenost) – da je ona bila važan korak prema izlasku iz samoskrivljene nezrelosti. Stoga danas, svima onima koji jesu, ili koji bi mogli pridonijeti da porođaj novog obiteljskog procesnog zakonodavstva prođe sretno i uspješno treba uputiti poruku *sapere aude* – imaj hrabrosti i odlučnosti služiti se vlastitim razumom.

Postscriptum (rujan 2014.):

Pravilnik o obiteljskoj medijaciji ili kako se podzakonskim aktima može ugroziti primjena zakona?

Kao što je u gornjem tekstu navedeno, radi prilagođavanja novom zakonskom okviru, treći ObZ predviđa potrebu izmjene ili donošenja više od 15 različitih pravilnika i drugih podzakonskih akata, za što je nominalno ostavljeno razdoblje od tri mjeseca od stupanja Zakona na snagu.

Jedan od tih akata bio je i Pravilnik o obiteljskoj medijaciji, kojeg je, nakon kratke i gotovo nezamijećene prezentacije nacrta tijekom sezone godišnjih odmora (nazvane nezasluženo „javnom raspravom“) Ministarstvo socijalne politike i mladih donijelo i objavilo u Narodnim novinama 106/2014 od 2. rujna 2014.

Pravilnikom se trebalo propisati „uvjete stručne ospozobljenosti obiteljskih medijatora, prostorne uvjete i način provođenja obiteljske medijacije u sustavu socijalne skrbi te sadržaj i način vođenja Registra obiteljskih medijatora“ (usp. čl. 344. ObZ).

Redefiniranje obiteljske medijacije svakako je bilo jedna od najvažnijih novih komponenti reforme obiteljskog prava. O njenoj uspješnosti u velikoj mjeri ovisi sveukupna djelotvornost i funkcionalnost aktualnog normativnog okvira rješavanja sporova iz obiteljskih odnosa. Tijekom priprema ovog zakonskog projekta, na više skupova posvećenih reformi obiteljske medijacije bilo je zaključeno da je za uspjeh novog koncepta obiteljske medijacije odlučno da se osigura širok, interdisciplinaran, kolaborativan i otvoren pristup medijacijskom postupku te po mogućnosti nastoji osigurati rješavanje svih komponenti obiteljskih sporova, kako onih statusne, tako i onih imovinsko-pravne prirode. Na tom je tragu i u Obiteljskom zakonu propisano da će se uz glavnu svrhu – postizanje plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi i drugih sporazuma u vezi s djetetom, tijekom obiteljske medijacije moći rješavati i sva druga sporna pitanja imovinske i neimovinske naravi (čl. 331. st. 3.).

Pravilnik o obiteljskoj medijaciji koji je donijelo resorno ministarstvo ugrozio je međutim (ili čak virtualno isključio) intendiranu interdisciplinarnost i mogućnost da se u obiteljskoj medijaciji ostvari kao *one stop shop* integralno rješavanje svih kompleksnih aspekata obiteljskih sporova. Naime, člankom 2. st. 2. Pravilnika o obiteljskoj medijaciji propisano je da se „u registar obiteljskih medijatora može upisati (samo) osoba koja ima završen poslijediplomski sveučilišni studij iz obiteljske medijacije“.

Ova unikatna odredba, koja *de facto* upućuje na samo jedan postojeći poslijediplomski specijalistički studij koji je osnovan pred nekoliko godina na zagrebačkom Sveučilištu, ne samo što odudara od otvorene i permisivne koncepcije Za-

kona o mirenju te – za razliku od većine poslova i funkcija u Republici Hrvatskoj – traži znanstveno-stručnu titulu na razini poslijediplomskog obrazovanja, nego uz to isključuje mogućnost djelotvornog postizanja sporazuma o nekad presudnoj imovinsko-pravnoj komponenti obiteljskih odnosa. Naime, iako se navedeni poslijediplomski studij formalno održava na Pravnom fakultetu, njega pohađaju isključivo socijalni radnici (izuzetak je jedan psiholog). Sadržaj tog poslijediplomskog studija nije podešen svrsi ospozobljavanja i edukacije za praktično obavljanje medijatorske funkcije, a u mjeri u kojoj jest, predstavlja pretjeran i nerazmjeran teret kao (jedini) uvjet za kvalificiranje obiteljskih medijatora.

Monopolističko zatvaranje obiteljske medijacije daje nam za naslutiti da se u toj domeni želi održati *status quo*. Naime, kako su i polaznici studija obiteljske medijacije listom djelatnici centara za socijalnu skrb koji su do sada (neuspješno) provodili postupke obiteljskog mirenja i posredovanja, lako se može dogoditi da se pod različitom etiketom održi isti stari sadržaj. To u svakom slučaju nije u skladu niti s modernim trendovima i europskim standardima u području obiteljske medijacije, niti s potrebama i koncepcijom novog Obiteljskog zakona. Dualizam „obiteljske“ i „opće“ medijacije, predviđamo, imat će za posljedicu i propuštanje prilike za mirnim rješenjem spora u ranoj fazi te propuštanje znatno većeg broja predmeta u pravcu parničnog postupka, što može ugroziti i novi koncept visoko-konfliktnog sudskog razvoda kao iznimne pojave.

Na žalost, ostvaruje se staro iskustvo prema kojem lobiranje interesnih skupina u Hrvatskoj često ima prevlast pred javnim interesom, a kukavičja jaja podmetnuta u podzakonske akte prevlast pred ustavom i zakonom.

Doc. dr. sc. Sladana Aras

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

POLOŽAJ DJETETA U POSTUPKU PREMA NOVOM OBITELJSKOM ZAKONU

1. UVOD

Djeca mogu imati i imaju različita subjektivna prava, ali su ona od neznatne vrijednosti ako ih oni ne mogu ostvariti. Stoga je iznimno važno da se postupovna prava djece osiguraju njihovim propisivanjem na zakonodavnoj razini, ovlašćujući ih da u sudskom postupku štite svoja ugrožena ili povrijeđena subjektivna prava. Djeca kao titulari određenih subjektivnih prava morala bi moći sama pokrenuti postupke u cilju njihova ostvarenja odnosno zaštite. Međutim, relativno je češća situacija da su djeca uvučena u postupke koje su pokrenuli njihovi roditelji o pojedinim sadržajima roditeljske skrbi ili pak određeno skrbničko tijelo (centar za socijalnu skrb) u ostvarenju svojih ovlasti te dužnosti na području javne zaštite djece.

Uz načelo najboljeg interesa djeteta, drugi normativni princip koji je utjecao na razvoj obiteljskog (postupovnog) prava je pravo djeteta da sudjeluje u odlukama koje ga se tiču, kako je ono postavljeno u čl. 12. Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta iz 1989.¹ te osigurano putem mehanizama koje predviđa Europska Konvencija o ostvarivanju dječjih prava iz 1996. godine.²

¹ Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta iz 1989. godine (Službeni list SFRJ, 15/90; Narodne novine RH – Međunarodni ugovori, 12/93; u dalnjem tekstu: Konvencija o pravima djeteta). Republika Hrvatska stranka je Konvencije o pravima djeteta od 6. listopada 1991. godine na temelju notifikacije o sukcesiji (Odluka o objavljivanju mnogostranih međunarodnih ugovora kojih je Republika Hrvatska stranka na temelju notifikacija o sukcesiji, Narodne novine RH – Međunarodni ugovori, 12/93.). Službeni tekst Konvencije o pravima djeteta objavljen je u Službenom listu SFRJ, br. 15/90., i još uvijek je jedini službeni prijevod.

² Europska Konvencija o ostvarivanju dječjih prava iz 1996. godine (Narodne novine RH – Međunarodni ugovori, 1/10, 3/10; u dalnjem tekstu: EKODP). EKODP stupila je na snagu u odnosu na Republiku Hrvatsku 1. kolovoza 2010. godine. Službeni prijevod EKODP-a objavljen je u: Narodne novine RH – Međunarodni ugovori, br. 1/10.

Modernizacija prava
Knjiga
25

Glavni urednik serije:
akademik Jakša Barbić

Adresa uredništva:
Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
Znanstveno vijeće za državnu upravu,
pravosuđe i vladavinu prava

Zagreb, Trg Nikole Šubića Zrinskog 11, 10000 Zagreb
Tel. 4895-170

ISBN 978-953-154-290-6

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
Znanstveno vijeće za državnu upravu, pravosuđe i vladavinu prava

NOVO UREĐENJE OBITELJSKIH SUDSKIH POSTUPAKA

Okrugli stol održan 5. svibnja 2014.
u palači Akademije u Zagrebu

Uredio:
Akademik Jakša Barbić

Zagreb, 2014.

SADRŽAJ

Predgovor Jakša Barbić	7
---------------------------------	---

I. OTVARANJE OKRUGLOG STOLA

Jakša Barbić	13
--------------------	----

II. UVODNA IZLAGANJA

Alan Uzelac

Novo uređenje obiteljskih sudskih postupaka – glavni pravci reforme obiteljskih parničnih postupaka u trećem Obiteljskom zakonu	19
--	----

Sladana Aras

Položaj djeteta u postupku prema novom Obiteljskom zakonu	35
---	----

Senija Ledić

Suradnja suda i centara za socijalnu skrb.....	67
--	----

III. RASPRAVA

Marina Parać Garma	79
--------------------------	----

Alaksandra Maganić	89
--------------------------	----

Branka Rešetar	121
----------------------	-----

Srđan Šimac	135
-------------------	-----

Eleonora Katić	138
----------------------	-----

Vlasta Grgec Petroci	140
----------------------------	-----

Mira Pekeč Knežević	141
---------------------------	-----

Ljubica Matijević Vrsaljko	143
----------------------------------	-----

IV. ZATVARANJE OKRUGLOG STOLA

Jakša Barbić	149
--------------------	-----

Okrugli stol
Novo uređenje obiteljskih sudske postupaka
(2014, Zagreb)

Nakladnik
Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
Zrinski trg 11, Zagreb

Za nakladnika
Akademik Pavao Rudan, glavni tajnik

Tehnički urednik
Ranko Muhek

Naklada
400 primjeraka

Tiskak
Tiskara Zelina d.d.

Objavljeno u listopadu 2014.

Knj. 14: Oblici demokracije : okrugli stol održan 6. lipnja 2011. Zagreb, 2011.

Knj. 15: Republika Hrvatska u Europskoj uniji : okrugli stol održan 27. listopada 2011. Zagreb, 2011.

Knj. 16: Ustavi i demokracija: strani utjecaji i domaći odgovori : okrugli stol održan 7. prosinca 2011. Zagreb, 2012.

Knj. 17: Vrijednosti suvremenog društva – Hrvatska u XXI. stoljeću : okrugli stol održan 20. ožujka 2012. Zagreb, 2012.

Knj. 18: Hrvatski pravni sustav : okrugli stol održan 14. lipnja 2012. Zagreb, 2012.

Knj. 19: Ustavna demokracija i odgovornost : okrugli stol održan 22. studenoga 2012. Zagreb, 2013.

Knj. 20: Jezik u pravu: okrugli stol održan 8. svibnja 2013. Zagreb, 2013.

Knj. 21: Intelektualno vlasništvo i sveučilište: okrugli stol održan 23. svibnja 2013. Zagreb, 2013.

Knj. 22: Profili hrvatskog kaznenog zakonodavstva: okrugli stol održan 20. lipnja 2013. Zagreb, 2014.

Knj. 23: Hrvatsko insolvensijsko pravo: okrugli stol održan 14. studenoga 2013. Zagreb, 2014.

Knj. 24: Konstitucionalizacija demokratske politike: okrugli stol održan 18. prosinca 2013. Zagreb, 2014.

Knj. 25: Novo uređenje obiteljskih sudske postupaka: okrugli stol održan 5. svibnja 2014. Zagreb, 2014.